

WILG & MAND

1983-1

WILG & MAND

Bulletin van de Stichting Wilg & Mand, gevestigd te IJsselstein

Doelstelling van de stichting: stimuleren van de belangstelling voor de mandenmakerij en de griendcultuur; organisatie van cursussen mandenvlechten; verzamelen van historische gegevens en materialen; enz.

Bestuur:

Ch.W. Vink te IJsselstein, voorzitter
C. Tutein Nolthenius te Oisterwijk, secretaris
P. van den Dool te Boskoop
A.D. van 't Hoog te Veessen (gem. Heerde)
G.M. Pot - van Regteren Altena te Schoorl
H.P. Verboord te Vlijmen

vacature

Donateurs van de stichting ontvangen het bulletin gratis.

Minimum donatie f 15,= per jaar.

o-o

Redactie:

A. van 't Hoog (Veessen)
G.M. Pot - van Regteren Altena (Schoorl)
Ir. C. Tutein Nolthenius (Oisterwijk)

Bijdragen voor het bulletin kunnen gezonden worden aan het onderstaande adres, met vriendelijk verzoek het papier eenzijdig te gebruiken, liefst getypt en anders duidelijk geschreven.

Redactiesecretariaat, Administratie en advertenties:

Nassaulaan 14, 5062 JN Oisterwijk, tel. 04242-82238

Bankrekening, t.n.v. de stichting Wilg & Mand, nr. 41 89 09 083

Amrobank te Vlijmen

Postgironr.: 26 95 726

Inhoud van dit nummer

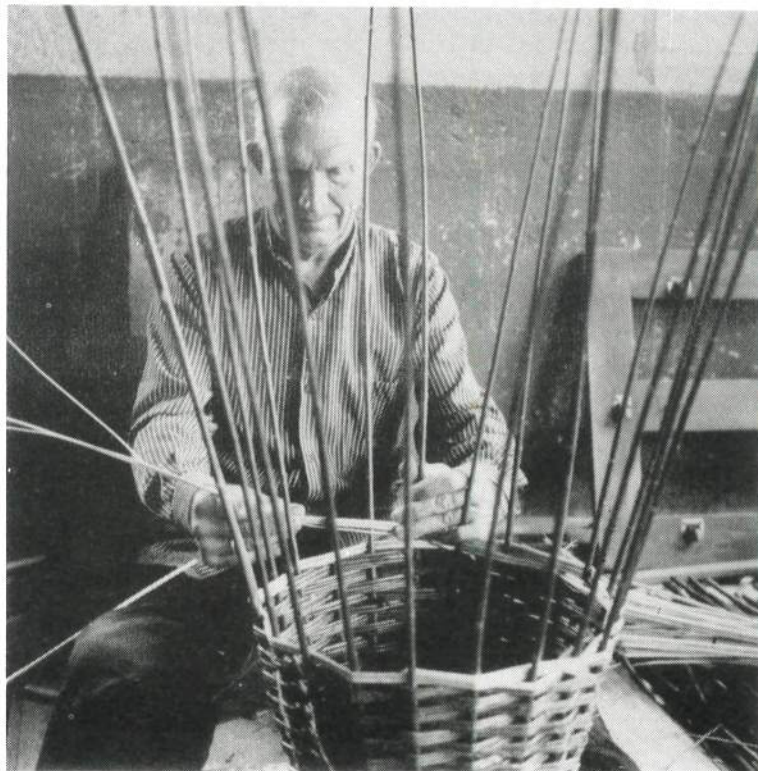
blz.

1. Ter nagedachtenis aan Andries Westendorp (Tuinzing)
4. Van het Bestuur
6. Van tuinen en hordebreien (C.T.N.)
14. Het Lussen (Ch.V.)

o-o

Ter nagedachtenis aan Andries Westendorp

29 juni 1914 - 5 januari 1983

Na een kort ziekbed overleed op 5 januari 1983 de heer A. Westendorp uit Heerde in de ouderdom van 68 jaar. Zij, die het gezin Westendorp lang en van nabij hebben gekend, zullen beseffen, welk een smartelijk verlies dit heengaan betekent voor mevrouw Westendorp, haar kinderen en de familie. Innige deelneming in dit verlies doet onze gedachten geregeld naar hen uitgaan.

Velen, heel velen, zullen met verbijstering van dit overlijden kennis hebben genomen. Westendorp, toch, was in menig opzicht een bijzonder mens en dan denken we in de eerste plaats aan de grote liefde, waarmee hij het beroep van mandenmaker heeft beoefend. Met hart en ziel heeft hij een leven lang ernaar gestreefd de naam van dit ambacht hoog te houden, hoe hard hij ook heeft moeten werken om aan de kost te komen en hoe zorgelijk het bestaan wel kon zijn. In vroeger dagen heeft hij in de herfst 's nachts menigmaal wakker gelegen, worstelend met de bange vraag, of tegenover de aankoop van grondstof voor een vol jaar wel voldoende werk in de winter zou staan. Als temperamentvol mens kon hij zich fel keren tegen degenen die het met de kwaliteit van hun werk niet zo nauw namen. Gemakkelijk wist deze intelligente en belezen man zijn denkbeelden onder woorden te brengen en dit heeft er stellig toe geleid, dat hij veel van de schaarse vrije tijd, waarmee de mandenmaker het nu eenmaal moest doen, aan de belangen van de mandenmakersstand heeft besteed. Ook in het bestuur van de stichting "Wilg en Mand" had Westendorp zitting en zijn bezadigd oordeel zal stellig een welkome bijdrage aan het overleg hebben geleverd. Op twijgverkopingen kon hij eveneens in zo juist gekozen bewoordingen de grieven en wensen van de twijgkopers kenbaar maken. In menig geval heeft men Westendorp graag als autoriteit aanvaard.

Het stemt tot grote voldoening, dat de heer Westendorp een tijd heeft mogen beleven, waarin het niet meer voor alles om series manden voor het bedrijfsleven ging, maar ook - en later zelfs hoofdzakelijk - om mooi werk voor de burgers. De vele opdrachten, soms van heel bijzondere aard, gaven blijk van het grote vertrouwen, dat men in zijn kundigheid stelde. Daar waren bijvoorbeeld de grote, oersterke mand, waarin de een of andere machine moest worden verstuurd, de bakermat, die geruime tijd op de tentoonstelling "Wat in de kraam te pas komt" in Enkhuizen heeft gediend en welke daar voor duizend gulden was verzekerd, en de vliegermand, sterk genoeg om een man te dragen, en waarover in "Wilg en Mand" al eens is geschreven. Hij placht in zulke gevallen voor dag en voor dauw de werkplaats op te zoeken om - door niemand en niets gestoord - na te gaan, wat de beste oplossing zou zijn voor een bijzondere bestelling. In diezelfde jaren ontstond een stijgende belangstelling voor onderricht op het gebied van de vlechtkunst. Het succes van zijn cursussen in Heerde is, behalve aan zijn grote bekwaamheid, zeker ook in hoge mate te danken geweest aan het feit, dat hier een geboren pedagoog optrad, die op vriendelijke en humoristische wijze zijn kennis wist over te dragen. Op vele plaatsen in het land heeft hij mogen tonen, waartoe de mandenmaker in staat is, maar

de grootste onderscheiding was toch wel deze, dat hem alweer verscheidene jaren geleden werd verzocht op bepaalde dagen als mandenvlechter op het Nederlands openluchtmuseum in Arnhem aanwezig te zijn, waar tallozen uit binnen- en buitenland hem vaak langdurig hebben gadeslagen en aangehoord. De grote belangstelling van de bezoekers van dit museum, vooral voor het ambacht van het mandenmaken, zal stellig mede te danken zijn geweest aan zijn gemoedelijk optreden jegens het publiek.

Velen bezitten in de vorm van een fraai stuk mandewerk - bij het overhandigen waarvan Westendorp nogal eenseen aantal bijzonderheden vertelde - een blijvende herinnering aan een hoogst beminnelijk mens.

Grote dankbaarheid vervult ons, dat we zoveel hebben mogen optekenen uit de mond van een zo scherp waarnemer op allerlei gebied als de heer Westendorp en dat hij ons zo veelzijdige stof heeft verschaft voor de samenstelling van een tweetal handleidingen voor de mandenmakerij. Dankbaar zijn we voorts voor het feit, dat hij in het bestuurslid A.D. van 't Hoog uit Veessen een leerling en later een trouwe medewerker heeft gevonden, op wie hij zijn grote kennis en ervaring heeft kunnen overdragen. Dank zij dit heeft de heer Van 't Hoog de zorg voor de cursus manden maken van hem kunnen overnemen. Langs deze en andere wegen heeft de overledene ons veel goeds en nuttigs nagelaten en aan ons de taak een en ander door te geven. Een zeker eeuwigheidsbesef noodt ons hiertoe.

Wat hij als mandenmaker en als leraar ook moge hebben betekend, het is toch bovenal de mens Westendorp die in onze herinnering zal voortleven, een man, die - gesteund door een groot Godsvertrouwen - blijmoedig door het leven is gegaan. Er is alle aanleiding te besluiten met het eerste vers uit zijn geliefde Psalm 116, een vers, dat ook het overlijdensbericht kenmerkte:

God heb ik lief, want die getrouwe Heer
nam, toen ik riep, met toegenegen oren
mijn woorden aan. Hij zal mij blijven horen
en levenslang ben ik niet eenzaam meer.

Tuinzing

Door het overlijden van de heer A. Westendorp heeft het bestuur van de Stichting een groot verlies geleden, vandaar dat wij dit bulletin met een herdenking zijn begonnen.

"Na mij komen er wel weer anderen", zei hij vaak en in zijn geest handelende zullen we ons bestuur zo spoedig mogelijk weer aanvullen.

Daar de heer Van den Dool de leeftijd heeft bereikt waarop hij volgens de statuten geen zitting meer in het bestuur mag hebben zoeken we ook voor hem een opvolger.

Zoals U weet kiest het bestuur zelf gezamenlijk opvolgers uit, echter indien donateurs goede suggesties hebben zullen we dat zeer gaarne vernemen. Zowel personen uit het mandenmakersvak, de handel of sterk geïnteresseerden al of niet met historische belangstelling zijn welkom. We hopen op snelle spontane berichten van U aan de secretaris.

o-o

Romeinse stoel.

Bijgaande foto is van een tenen stoel, gevlochten door de heer L. Muris uit Stein. Hij maakte deze stoel aan de hand van een afbeelding van het zgn. Neumagenreliëf waarop een in steen gebeeldhouwde Romeinse gevlochten stoel. Het is er een zoals deze in de eerste eeuw na Chr. door de Romeinen in onze streken gebruikt werd. De Nederlandse Omroep Stichting (NOS) had de stichting verzocht een stoel van dit model te laten vervaardigen.

Dit is nu gebeurd en de stoel is tot tevredenheid gebruikt voor een film voor de onderwijstelevisie welke nog uitgezonden moet worden. De stoel is thans in onze handen terug en wij zoeken een museum of andere geschikte instantie die het leuk vindt juist deze stoel tentoon te stellen. Hebt U hiervoor suggesties?

Aanwinsten voor de collectie. Door een toeval kwamen we in contact met de heer Benjamins uit Doorn. De heer Benjamins was jarenlang beheerder van het landgoed Leeuwenburg onder Driebergen waar vroeger veel hakhout en snijteen geteeld werd. Jaarlijks werd dit hout op de publieke veilingen in Utrecht en Langbroek door de firma Van Dam uit Wijk bij Duurstede geveild en hierdoor was de heer Benjamins in het bezit van de verkoopboekjes over een reeks van jaren, nl. 1960-1971.

Uit deze boekjes blijkt dat het aantal aangeboden percelen ieder jaar is afgenomen. In 1960 waren het totaal op de twee veilingen 216 percelen behorende aan 39 eigenaren. In 1971 waren deze getallen teruggelopen tot 38 resp. 4. In 1972 en 1973 loonde het blijkbaar niet meer om een boekje te laten drukken en werd de aankondiging van de veiling op een groot raambiljet gedaan waarop tevens de 12 percelen omschreven stonden.

De heer Benjamins was bereid deze boekjes en raambiljetten af te staan voor de collectie van de stichting. Bladerend door de boekjes zie je bij een aantal percelen zoals gebruikelijk in de marge van de tekst de prijzen genoteerd die op de veiling gemaakt werden. Hierdoor kan men nu nog zien hoe de opbrengsten waren.

Wij danken de heer Benjamins voor deze historische boekjes die hoewel niet zo oud toch interessante gegevens brengen over de vroegere teenhandel. Voor historici is hier nog wel een en ander uit te halen.

Wij lazten voor U. De Newsletter van de Basketmakers'Association in Engeland bericht dat hun zomerbijeenkomst plaats zal vinden op zondag 26 juni a.s. in "The Willows", Stoke St. Gregory, Taunton, Somerset. Het wordt gehouden op de boerderij van hun lid Nigel Hector. Op deze open dag zal er o.a. een rondgang langs de wilgenbedden plaatsvinden. Je kunt er nog kamperen ook! Een ieder is hartelijk welkom.

Advertenties. Er kwam een verzoek om in ons bulletin een advertentie te mogen plaatsen. Hiertegen bestaan geen bezwaren mits de advertentie maar duidelijke raakpunten heeft met de doelstellingen van de stichting. We zien het nog niet als een duidelijke bron van inkomsten. Het tarief is dan ook slechts f 25,- per stuk voor 1/2 à 1/3 pagina. Grotere advertenties hebben weinig zin want blikvangers zijn niet nodig.

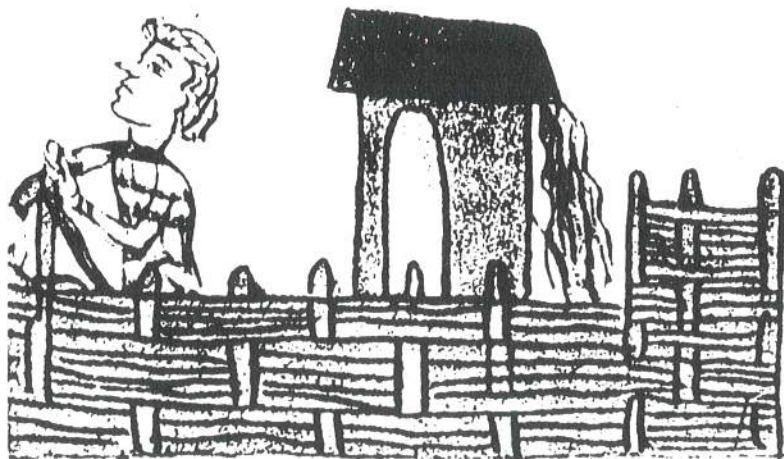
Zolang we niet vele pagina's met advertenties hebben zullen de donateurs wel alle pagina's en dus ook de advertenties zien. Overigens is de stichting niet verantwoordelijk voor de aanbiedingen en willen we ons ook niet verantwoordelijk stellen voor kwaliteit, prijs, correcte levering door de adverteerders of wat ook.

Van tuinen en horden breien

Vlechtwerk van takken en stokken, zoals we nu nog hier en daar als restant zien, is al zeer oud en een algemeen erfgoed. We vinden dit handwerk dan ook overal in Europa terug. In Nederland heeft prof. Van Giffen bij de ontgraving van wierden in Ezinge (Fr.) restanten van behuizingen aangetroffen, die wanden bezaten van gevlochten berketakken bepleisterd met koemest. In Engeland toonden archeologische onderzoeken in 1975 aan dat het daar ten minste 4500 jaar geleden al gevlochten werd.

Men vond op de Walton Heath in Somerset zeer goed geconserveerde vlechtwerk (horden) in met veenwater volgelopen gaten. In Duitsland vond men woningen met vlechtwerkwanden die 5000 jaar geleden gebouwd werden.

Het woord wand is al heel oud en komt van "winden met takken". Het oude Duitse woord Zaun = omheining, werd later gebruikt voor het perceel waaromheen de heining was, in onze taal - tuin. Zaunkönig - winterkoning - is een naam, gegeven aan een vogeltje dat graag in dit soort omheiningen nestelt. Het Engelse "town", vroeger gevlochten omheining om een nederzetting en later de nederzetting zelf, betekent nu zelfs stad. Het "tunnen", het maken van vlechtwerk is zoals eerder gezegd dus al een oude bezigheid en het was in de middeleeuwen plaatselijk zelfs een plicht. In de Saksenspiegel, het bekende omstreeks 1220 gepubliceerde rechtsboek van den Anhalter ridder Eike von Repgow staat, dat: "de drup van iemands huis mag niet boven het erf van den buurman gelegen zijn en ieder moet zijn erf omheinen". Bijgaande afbeelding uit het Heidelberger handschrift, ontstaan omstreeks 1325 laat een en ander duidelijk zien.

Ieder moet zijn erf omheinen! Naar een afbeelding in den Saksenspiegel (1325).

Wij denken bij vlechtwerk al gauw aan het woord betuining, vlechtwerk dat nog zoveel wordt gebruikt om onze oevers van sloten en vaarten te beschermen. Hier is de betuining dus een wand om grond tegen te houden. Het maken van tuinen of betuiningen noemt men elders in ons land, in het bijzonder in de Alblasserwaard, horden vlechten of horden breien. Een horde is een plat vlechtwerk, gemaakt van dun hout en dient om iets af te schutten. Vroeger werden horden gebruikt als afrastering voor huis en hof, speciaal als dieren binnen- of buitengesloten moesten worden. Het materiaal was in de omgeving voorhanden en was veel goedkoper dan planken en latten. Men maakte lange vlechtwerken, welke met de staken vast in de grond stonden. Daar er ook behoefte was aan verplaatsbare horden werden ook losse schotten van niet te grote, hanteerbare afmeting gevlochten. Hiervoor gebruikte men licht hout van wilg of ook wel hazelnoot. Ze werden op maat van het gebruiksdoel gevlochten bv. als hek op een dam om vee te verhinderen naar de andere wei te gaan. Ook zijn lichte brugconstructies bekend, hiertoe werden de overbruggende liggers met horden belegd en afgedekt met plaggen.

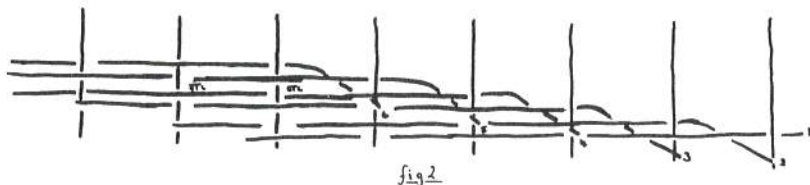
Het maken van horden, het zgn. breien, gebeurt speciaal in het voorjaar, dit omdat het 's winters gehakte hout dan nog groen en sappig is en dus zonder weken goed is te buigen en te draaien of twisten.*

Hieronder van de engelse beroepshordenmaker Paul Clear enkele aanwijzingen hoe zo'n horde te breien. We gebruiken liefst wilgehout. Kathout (*Salix viminalis*) is misschien wel de makkelijkste; taai, recht en slank, weinig zijtakjes. Ook het hout van de knot- of schietwilg (*S. alba*) is goed te gebruiken. (De knotwilg echter niet voor manden vlechten). Voor de horde is nodig een aantal stevige staken van van 3 à 4 cm dikte en een groot aantal dunnere vlechtwijgen van 2,50 à 3,50 m lengte.

Het basispatroon voor een lange horde (afrastering)

Plaats de verticale staken stevig in de grond op onderlinge afstanden van 30 à 40 cm, afhankelijk van de dikte van het door te vlechten materiaal.

- Fig. 1. - Steek het dikke eind van de eerste twijg tegen de voorzijde van de eindstaak en vlecht hem in de horde;
- steek het dikke eind van de tweede twijg tegen de voorkant van de tweede staak en vlecht hem verder in;
  - ga hiermee steeds een staak verder tot het eind van de horde bereikt is;

- deze methode herhalen in de tegengestelde richting tenzij de methode van fig. 2 wordt gevolgd ;
- welke methode je ook gebruikt, werk steeds van het ene eind tot het andere en terug totdat de gewenste hoogte bereikt is;
- sla het vlechtwerk zo nu en dan met een knuppel stevig aan.

- Fig. 2.
- Deze methode moet gebruikt worden voor het bovenste deel van de horde;
  - steek de twijg achter de laatste staak en vlecht deze in de horde;
  - steek een tweede twijg achter en onder de eerste twijg, zodat hij vóór de eindstaak komt; vlecht hem verder in;
  - steek een derde twijg achter en onder de vorige twee twijgen en vlecht hem verder in;
  - herhaal dit al voorwaarts gaande steeds één staak per keer, tot het eind van de horde bereikt is;
  - het draaien* (twisten) van twijgen, zodat ze rond de eindstaak geslagen en teruggevlochten kunnen worden vereist enige handigheid, kracht en ervaring, maar het kan ook achterwege blijven. De uitstekende einden worden dan gewoon recht afgeknipt;
  - als de hoogte van het vlechtwerk bereikt is worden de toppen van de staken gelijk geknipt en de uitstekende topjes van de vlechtwijgen bijgesneden.

Het vlechten met enkele gladgesnoeide twijgen kan vervangen worden door het gebruiken van bosjes dunne twijgen met zijtakjes. Dit beperkt zich dan meestal tot simpel recht afwerken, want buigen en twisten met een bosje is niet goed mogelijk. Op deze wijze wordt een veel ruwere horde verkregen. Algemeen werkt dit sneller en kan meer grof en ongelijk materiaal gebruikt worden. Het verdient aanbeveling om de in de grond te steken staken over het onderste stuk te schillen en bv. met creosootolie te bestrijken waardoor de horde langer intact zal blijven. Immers de staken zullen op de grens lucht - bodem het eerste doorrotten. Worden de onderkanten niet geschild dan zullen de staken als ze vers zijn nog makkelijk wortelschieten en uit gaan lopen wat meestal niet gewenst wordt.

Een losse horde met een eenvoudig patroon

Steek de twee zwaarste hoekstaken stevig rechtop in de grond op 2 à 4 m afstand uit elkaar. De tussenliggende staken komen op 30 à 50 cm onderlinge afstand, afhankelijk van de dikte van het vlechtmateriaal (hoe dunner, hoe dichte ze op elkaar kunnen staan).

Fig. 1. Vlecht twee lange rechte wilgetwijgen door de staken en laat deze tenminste aan beide kanten 1 m uitsteken.

Fig. 2. Beginnen aan één zijde met het dikke eind. Vlechten om de staande staken en snij aan het einde het restant af.

- Herhaal dit met een tweede, maar nu alternerend voor en achter t.o.v. de vorige twijg;
- steek een derde twijg in, maar nu met het dikke einde aan de andere kant beginnend;
- een vierde twijg eveneens met het dikke eind aan de andere kant.

Fig. 3. Breng de einden van het eerste paar twijgen aan beide kanten van de horde naar boven. Twist* deze en buig ze dan rond de eindstaken en vlecht ze terug in de horde. Op deze wijze wordt de onderkant van de horde tegen uitzakken beveiligd.

- Sla het vlechtwerk ook nu weer stevig met een knuppel aan.

Fig. 4. Plaats het dikke eind van een twijg tegen de achterkant van de eindstaak en vlecht hem in de horde. Het dunne topeind wordt getwist rond de andere eindstaak en terug in de horde gevlochten.

- Een tweede op dezelfde manier, maar beginnend met het dikke eind aan de voorzijde;

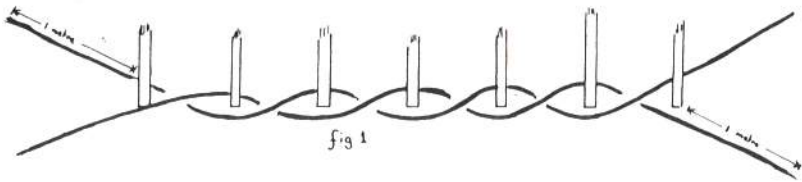

fig 1

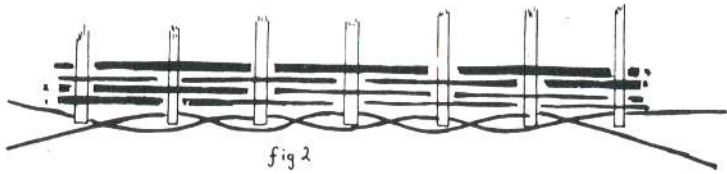

fig 2

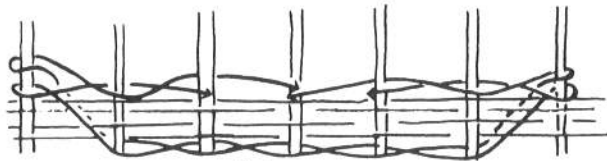

fig 3

fig 4

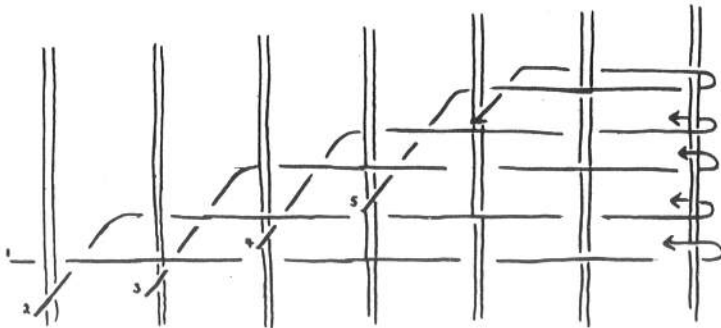
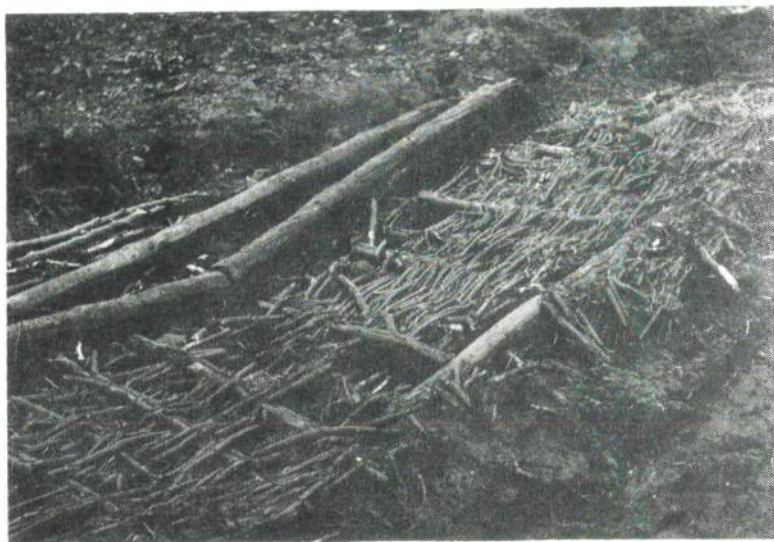

Fig 5

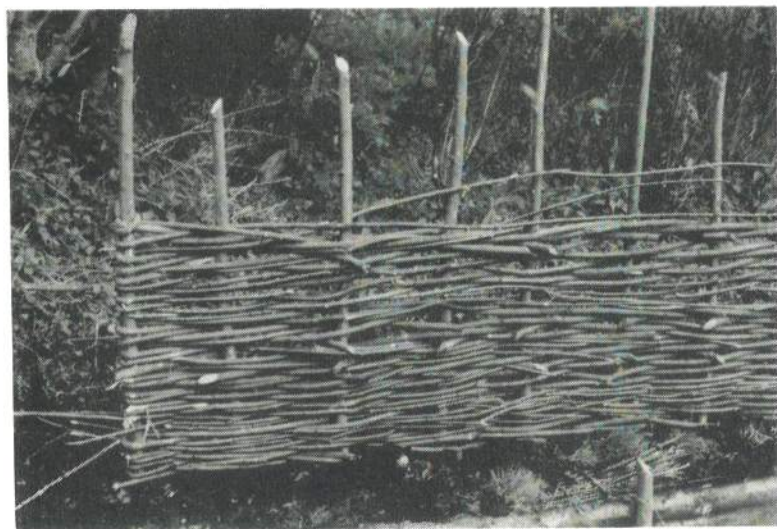
- nu twee stuks met het dikke eind aan de andere kant van de horde beginnend;
  - zo met twee stuks steeds om en om verdergaan tot men bijna op hoogte is gekomen.
- Fig. 5.
- Vlecht de eerste twijg op de gewone wijze in, beginnend aan de achterkant van de eerste staak;
  - steek een tweede twijg onder de eerste twijg en vóór de eerste staak. Vlecht en twist bij het einde;
  - steek de derde onder de 1e en 2e twijg en vóór de 2e staak en vlecht verder in;
  - herhaal dit steeds met de volgende twijgen tot het midden van de horde. De laatste terugsteken en onderwerken. Nu kan de horde uit de grond genomen worden;
  - afwerking als met de lange horde.
- * Onder draaien of twisten of wregelen wordt hier verstaan: het wringen, torderen van de twijg om zijn lengte-as, speciaal op het punt waar de twijg om een staak gebogen moet worden. Bij het buigen om een staak is de buitenbocht langer dan de binnenbocht. Dit geeft problemen van barsten en scheuren van de twijg. Door te wringen draait men de houtvezels los uit elkaar en kunnen deze langs elkaar gaan schuiven. Bij het buigen kunnen vezels dus deels binnenbocht en deels buitenbocht zijn, zodat ze met gelijke lengte om de bocht heen komen. Breken van de vezels kan zo worden vermeden. Naarmate de twijgen dikker zijn wordt uiteraard meer kracht voor dit twisten in de pols vereist. C.T.N.
- o-

Opper-Volta. In het vorige nummer deden wij een oproep voor een vrijwilliger die in de Opper-Volta vrouwen het mandenvlechten zou willen gaan leren.

Sjoerd Visser, één onzer donateurs reageerde hierop. Hij leerde het vlechten middels een aantal cursussen en heel veel zelf oefenen. Nu is hij zo het één en ander machtig. Zonder dat hij zich nu allround vakman noemt kan hij toch eenvoudig werk in ontwikkelingslanden gaan aanleren. Hij hoopt dat hij voor deze job aangenomen wordt en dat uitzending spoedig zal volgen.

Blootgelegde veenweg van vlechtwerk
van 170 v.Chr. Emmerschans 1963
foto Tuinzing

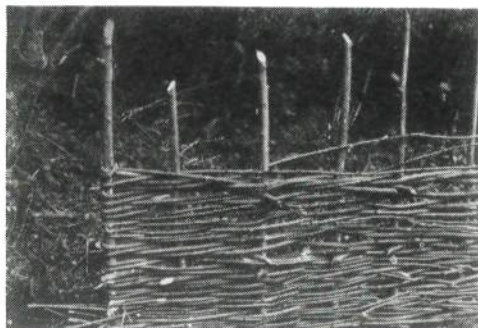

Let op het terugvlechten

In plaats van aanslaan kunnen de onderste hordlatten met de voet worden ingedreven. De staken moeten in de juiste stand gehouden worden om een vlakke horde te krijgen. Snoeimes en "hamer" om de eindjes van de latten weg te snijden.

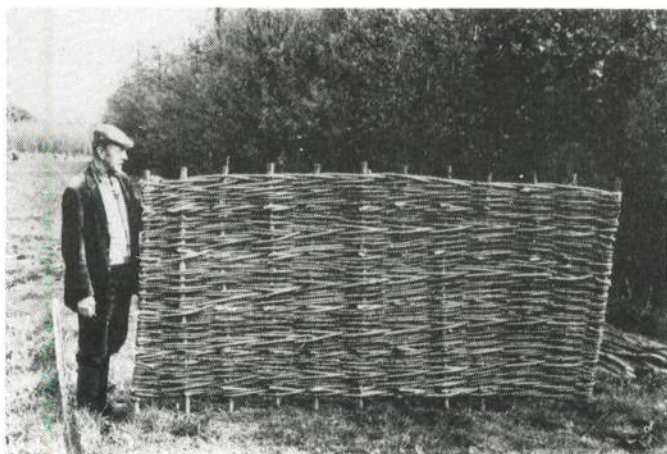
foto Tuinzing

Terugbuigen en tegelijk draaien

Een doorlopende horde

Een losse horde

Lussen is het draaien van een lus in een bindteen alvorens hem om een bos teen, riet of rijshout te doen. Een werkje dat soms door griend- en rietwerkers bij slecht weer thuis gebeurde en waarbij familieleden vaak mee moesten helpen. Wanneer ik een stukje over de lus ga schrijven, gaan mijn gedachten terug naar de tijd toen ik 16 jaar was en pas sinds negen maanden werkte in ons teen- en stokken bewerkings bedrijf. Voor het eerst stond ik teen te tonnen 1).

Prachtige mooie grauwe teen van wel 250 cm lang. Mijn oom kwam eens kijken hoe ik het maakte en riep al van grote afstand: "nou ben je al zowat 20 jaar en nog kan je geen lus maken"..... Het klopte allemaal want er lagen overal verspreid, kapot gedraaide teen en dan van die mooie gladde grauwen! Het heeft indruk op me gemaakt en ik vroeg me af; ben ik nu zo'n sukkel dat ik dit niet kan leren?

Had ik al een jaartje langer meegewerkt, dan had ik geweten dat de teen goed gedraaid moet worden, alvorens men de teen tweemaal om zich zelf draait en dat men ook nog over kan gaan op het maken van een zgn. kattenstaart als het heel niet wil lukken.

Ik herinner me als de dag van gisteren, dat ik overal oude lussen ging zoeken, om toch wat werk in het gezicht te brengen en een arm vol kapot gebroken teen onder het vuil verstopte.

De volgende dag kreeg ik hulp van een wat oudere man die al jaren bij ons werkzaam was en hoewel er wel geen 4 van de 5 braken zoals bij mij, gingen er wel twee stuk.

Toen we na schafttijd om negen uur weer begonnen zei hij ineens nadat er weer enkele gebroken waren; "laten we maar ander werk opzoeken en je oom afwachten want dit is geen teen voor het water, die kan hij beter droog houden, want de tenen zijn zo bros dat ze ook niet geschild kunnen worden".

En zo was het ook. De teen kwam van nieuwe overbemeste grond en was zo slecht als katoen van een cent per el.

Eigenlijk is hiermede het gehele verhaal van een lus maken verteld. Een lus maken is niet zo moeilijk maar gaat met een soepele niet broze teen veel gemakkelijker dan met een grove, niet speciale bindteen soort. De beste bindteen is nog steeds de Franse gele, lekker zacht in de hand en niet kapot te krijgen, ook de iets dikkere teen dan de Belgische rode teen, de "zesenvijftigers",2) voldoet als bindteen ook prima.

1) sorteren op lengtemaat met behulp van een ton.

2) dat is een speciale cultivar (selectie) van het Belgisch rood.

Als hij niet van te natte grond komt laat hij zich ook zonder extra te draaien prima gebruiken als bindteen. Anders ligt dit bij de soorten; het Amerikaantje, de Zwarte driebast, het Oostenrijks grauw en de vele andere grauw- en ook de katsoorten.

Als bindteen zijn ze groen en in gezonde staat allen te verbinden, echter het vraagt wat meer vakmanschap en er moet wel met korte knikjes gedraaid worden om de lus heel te houden.

De teensnijder in de snijgrienden komt het eerst oog in oog te staan met de kwaliteit en het soort.

Hij moet, zoals dat vroeger gebruikelijk was, de teen snijden met de hand en een maatbos maken die zoals b.v. in Langbroek en omstreken op 20 cm van het ondereinde een omtrek heeft van 80 cm schone teen en deze zo vast mogelijk aantrekken.

Dit gaf wel eens problemen, vooral als de teen van niet al te beste kwaliteit was en er niet te hard aan kon worden getrokken.

Verhagelde teen, Amerikaantje met ringel 3) of zwarte driebast met brandvlekken 4) b.v., hebben menig teensnijder, die per bos werd betaald, een vloekje doen verzuchten. Daarom werd indien de eigenaar meerdere percelen verschillende teensoorten had, de zware teen uit het Frans geel of het Belgisch rood er al uitgehouden, omdat deze goed als bindteen voor de eigen bossen gebruikt konden worden.

In de winter bij vriezend weer kan zelfs de beste Franse gele teen breken als glas. Daarom nam de teensnijder 's avonds wat teen mee naar huis, om thuis bij de kachel de lussen te draaien zodat hij de volgende dag vlot de benodigde bossen teen na het snijden kon binden. De houthakker in de hakgrienden heeft het altijd veel moeilijker gehad. Hij moest veelal roeien met de riemen die hij had en dat was meestal niet veel. Gebruikelijk was dat hij zijn bossen bond met teen uit dezelfde griend, wat dus meest geen specifieke bindteen was. In twee, drie of vierjarige hakgrienden had men niet zoveel keus en moest men met de zwaarste eenjarigen of lichte tweejarige binden die ertussen groeiden en die weinig zonlicht hadden gehad. Daarvan liet dus de kwaliteit veel te wensen over.

Men bond dan ook niet met de lus die bij teensnijden werd gebruikt maar met de al eerder genoemde kattenstaart. Deze maakte men als volgt: iets over de helft van de teen draait men het oog, dan draait men net zo lang totdat de top zich geheel om het onderste gedeelte heeft gedraaid. Waar de "stille" hand zich heeft bevonden komt een knik die het geheel goed vast houdt. Het oog zit veel dichterbij de voet van de teen en dus is de bindlengte vrij kort. Omdat men voor het binden van de bossen stokken niet zulke lange lussen nodig had, kon men zich hiermede goed redden.

Bij vorst deden zich nieuwe problemen voor. Er moest maar al te vaak een vuur gemaakt worden om de bindteen te ontdooien alvorens men kon gaan binden. Het vast maken van de teen nadat de lus is

aangetrokken geschiedt door met het einde door te draaien tot een knoop of zoals rond Utrecht gebruikelijk is te zeggen een "kneugel" op het oog kwam en het laatste stuk onder in de bos of opzij tussen de lus te steken. Zoals met veel, 's lands wijs, 's lands eer, in Limburg draait men de lus geheel anders als in de streken rond Utrecht en langs de IJssel bij Zwolle pleegt men weer andere gebruiken echter de bos komt vast en daar gaat het om.

Zelf na tien of twintig jaar, indien ze niet door molm of vocht wordt aangetast, behoudt ze de kracht om de bos bijeen te houden en dat zou men zo op het eerste oog gezien van een teen niet verwachten. C.V.

3) beschadiging door schuimcycaden.

4) een schimmelaantasting.

-o-

Bibliotheek. De Stichting heeft voor de te vormen bibliotheek het boek " Die Korbflechterei " van Christoph Will aangeschaft. Dit boek dat in ons bulletin 1981-3 reeds werd besproken en waarvan toen gezegd is: "Een bijzonder fraai boek waarvan tweederde uit illustraties bestaat, ten dele in kleur, van vlechtwerk uit de hele wereld. De tekst bevat grondige beschrijving van de geschiedenis, de verbreiding en de technieken van het vlechten", is nu beschikbaar om aan de donateurs uitgeleend te worden tegen portokosten.

A D V E R T E N T I E

UIT VOORRAAD LEVERBAAR ALLE SOORTEN TEENHOUT

- Grauwe teen; zowel droog als geweekt
- Buff teen
- Witte teen
- Inslag en staken

Alle soorten in diverse lengten

Ons adres: J.A.Kooijmans

Elschotseweg 38

5482 LL Schijndel

tel: 04104-92566

o-o

Betaling donateurschap. Bij het vorige nummer van Wilg & Mand ontving U ook een acceptgirokaart om de (minimum) donatie mee te voldoen. Vele donateurs maakten het geld reeds over. U wordt verzocht, als U dit nog niet gedaan hebt, dit nu spoedig te doen zodat wij over geld beschikken waarmee we o.a. dit bulletin verder kunnen blijven uitgeven. Mocht U de acceptgirokaart niet meer hebben dan kunt u ook gewoon op onze postrekening no. 2695726 storten.

o-o

Als het breien klaar is, de horde zuiver maken met snoeimes of bandhaak.

